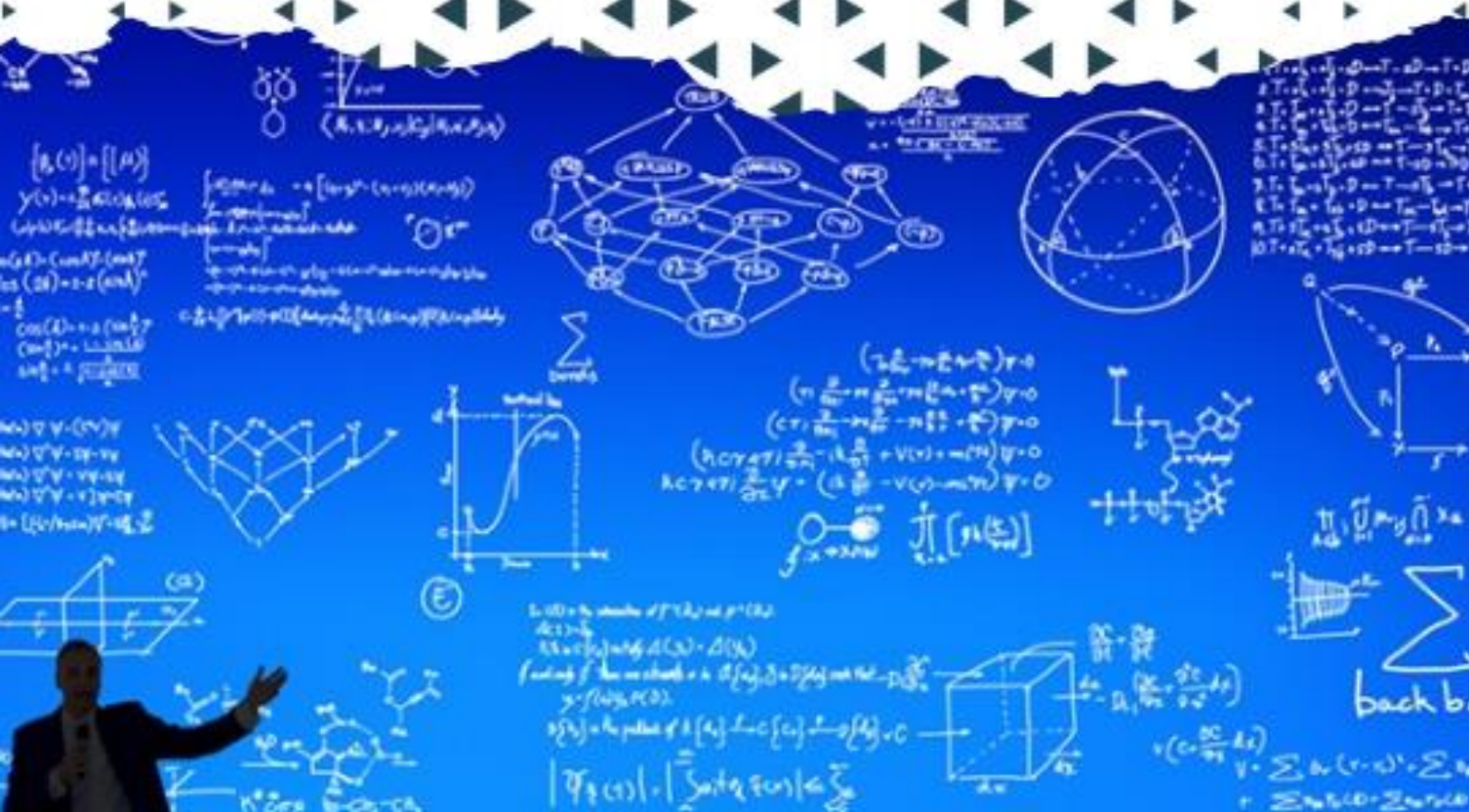

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi zenodo OpenAIRE

+998945668868
<https://innoworld.net>

2024

**CLIL METODIKASI ORQALI TALABALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISH
TEXNOLOGIYALARI****Tursunova Kamola Ulug'bek qizi****Maktabgacha ta'lim metodikasi
kafedrası o'qituvchisi**

CLIL metodikasi yordamida talabalar nutqini rivojlantirish o'quv jarayonida mazmun va tilni birlashtirgan holda erishilishi mumkin. CLIL nutq ko'nikmalarini rivojlantirish uchun yaxshi imkoniyatlar yaratadi, chunki talabalar tilni amaliy qo'llash orqali muloqot qilishga o'rganadilar. Quyida CLIL orqali talabalar nutqini rivojlantirishga yordam beradigan asosiy yondashuv va usullar keltirilgan: Mavzuga oid tilni amaliy qo'llash CLIL darslari davomida talabalar fanga oid termin va iboralarni o'rganib, ularni amaliy mashg'ulotlarda ishlatadilar. Masalan, biologiya darsida hayvonlar anatomiyasi haqida o'qiganda, ular shu mavzuga tegishli terminlarni amalda qo'llaydilar, bu esa ularning leksik zaxirasini boyitadi va nutqining aniq va tushunarli bo'lishiga yordam beradi. Muloqot va muhokama faoliyatlarini o'tkazish Talabalarni kichik guruhlariga bo'lib, birgalikda loyihalar va muhokamalarda ishtirok etishga undash nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, ilmiy mavzularda bahs yuritish, loyihalarni taqdim qilish va guruhlarda munozara qilish talabalarni o'z fikrlarini aniq va ravon ifodalashga o'rgatadi. Til va mazmunni integratsiya qilish orqali refleksiya qilish Talabalarni o'z fikrlari, o'qitilgan mavzular va o'rgangan yangi bilimlari haqida yozma yoki og'zaki ravishda tahlil qilishga undash ularning tanqidiy fikrlash va o'z nutqini ravon ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Til modellarini taqdim etish. CLIL darslarida o'qituvchi mavzuga tegishli til modellarini o'rgatib, talabalarga tilni qanday foydalanishni namoyish etadi. Masalan, o'quvchilar qaysi ibora yoki so'z birikmasini qanday kontekstda qo'llashni o'rgansalar, ularni nutq jarayonida yanada samarali ishlatadilar. Vizual va interaktiv vositalardan foydalanish CLIL metodikasi vizual materiallar va interaktiv texnologiyalardan foydalanishni qo'llab-quvvatlaydi. Vizual yordamchi vositalar (slyaydlar, rasmlar, diagrammalar) talabalar uchun yangi tushunchalarni aniqroq va esda qolarli qilish bilan birga, ularga nutq davomida ko'mak beradi. Til ko'nikmalarini baholash va rivojlantirish CLIL darslarida o'quvchilarning nutqiy rivojlanishini muntazam ravishda baholab borish ularga aniq va tushunarli fikr bildirish, ravon gapirish va qiyin terminlarni bemalol qo'llashga o'rgatadi. Baholash ko'nikmalari esa talabalarni rivojlanishga undaydi. CLIL metodikasi nafaqat mavzularni o'zlashtirish, balki tilni ravon va mantiqiy ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ham qulay imkoniyatlar yaratadi. Shu usullar orqali talabalar nafaqat fanga oid bilimlarni egallaydilar, balki o'z nutqini ham izchil rivojlantiradilar. CLIL metodikasi yordamida talabalar nutqini rivojlantirishda

ko'plab qo'shimcha yondashuv va usullar mavjud. Quyida bu usullar yanada batafsil yoritilgan: Matn tahlili va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish. CLIL darslarida o'qituvchi talabalar bilan mavzuga oid matnlarni tahlil qilish orqali ularga til strukturalarini, yangi so'zlarni va iboralarni o'rgatadi. Bu usul o'quvchilarning nafaqat tushunish ko'nikmalarini, balki o'z fikrini aniq ifodalash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Matnlar ko'pincha turli sohalardan olinib, mavzularni kengroq kontekstdagi til ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. Rolli o'yinlar va ijodiy topshiriqlar Rolli o'yinlar va ijodiy topshiriqlar (masalan, intervyular, taqdimotlar) talabalarni real hayotda nutqiy vaziyatlarda qatnashishga o'rgatadi. Bu kabi mashg'ulotlarda talabalar mavzu asosida o'z nuqtai nazarlarini himoya qilish, muayyan vaziyatlarga javob qaytarish kabi nutqiy ko'nikmalarini o'stiradilar. Til va fanga oid o'zaro bog'liq faoliyatlari O'qituvchilar CLIL darslarida fanga oid va tilga oid o'zaro bog'liq topshiriqlar berib, o'quvchilarga bir mavzuni turli uslublarda tushuntirishni o'rgatadilar. Masalan, tarix darsida talabalarga tarixiy voqealar haqida hikoya qilish, ilmiy faktlarni izohlash topshirig'i berilishi mumkin. Bu ularning murakkab tushunchalarni ifodalash ko'nikmalarini kuchaytiradi. Qiyoslash va kontrast qilish usuli CLIL o'quv jarayonida qiyoslash usuli til ko'nikmalarini chuqurlashtirishda juda samarali. Masalan, talabalarga turli tarixiy davrlar, biologik jarayonlar yoki matematik modelning o'ziga xosliklarini qiyoslash va kontrast qilish vazifalari beriladi. Bu, talabalarni ko'p turli so'z va iboralarni amalda ishlatishga, o'z fikrlarini aniq ifodalashga undaydi. Savol-javob asosida tahlil va muhokama qilish

O'qituvchi o'quvchilarga muayyan mavzular bo'yicha ochiq savollar berib, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. CLIL darslarida savol-javob asosida olib boriladigan muhokama faoliyatlari talabalar o'z nutqlarini shakllantirish, murakkab savollarga javob berish va izohlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Yozma topshiriqlar va yozma nutqni rivojlantirish CLIL darslarida yozma nutqni rivojlantirishga e'tibor beriladi, masalan, esse, ilmiy maqola yoki qisqa xulosalar yozish orqali talabalar o'z fikrlarini ravon va aniq ifodalashga o'rganadilar. Yozma nutqni rivojlantirish og'zaki nutq ko'nikmalariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Refleksiya va fikr almashish O'quvchilar CLIL darslarida o'z bilim va ko'nikmalari haqida fikr yuritib, qaysi jihatlarni yaxshilash kerakligi haqida mulohaza yuritadilar. Refleksiya jarayoni o'quvchilarni chuqurroq fikrlash va o'z til ko'nikmalarini mustahkamlashga undaydi. Til strategiyalarini o'rgatish O'qituvchi o'quvchilarga notanish so'zlarni kontekstdan anglab olish, sinonimlar yordamida tushunish va o'z tushunmagan iboralarni qayta ifodalash kabi strategiyalarni o'rgatadi. Bu esa talabalarga o'z nutqlarini yanada tushunarli va qulay ifoda qilish imkonini beradi. CLIL yordamida talabalar o'rgangan til ko'nikmalarini fanga oid bilimlar bilan birlashtiradi, bu esa ularga qiyin mavzularni ham aniq tushuntirish imkonini beradi. Shu orqali talabalar tilni chuqurroq va boyroq tarzda o'zlashtirish bilan birga, murakkab fikrlarni tushunarli qilib ifodalashga erishadilar.

Foydalanilgan adabiyotlat

- 1.G'ulomov A., Shoabduraxmonov Sh., Asqarova M. O'zbek tili darsligi: 9 - sinf uchun. – T.: O'qituvchi. 1986.
- 2.Hayitova O. Umumkasbiy fanlarni o'rganishda elektron vositalarni tatbiq etish orqali fanlararo integratsiyani ta'minlash yo'nalishlari // "Uzluksiz ta'lim", 2008, 2-son.
3. Abduraxmonov D. Xo'jayeva G. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – T.: "O'qituvchi", 2003.

